

„Zenekari muzsikusokat kell képezni”

Ötvös Gábor vezénylésről és az együttesek lélektanáról

Nagy sikerű koncertet adott januárban, a Budapesti Filharmoniai Társaság élén Ötvös Gábor. A dirigens eddigi pályafutása alatt 197 zenekart dirigálhatott, bejárta a világ rangos koncerttermeit, többek között a New York-i Metropolitanben is sokszor pódiumra lépett. A dirigens tartott már mesterkurzust „szólista-gyárakban” és „zenekari muzsikusképző intézményekben” egyaránt. Úgy vélekedik, ha az itthoni állapotokat optimalizálni kívánják, ahhoz zenekari akadémiákra van szükség. Vagy az történik, mint ami máshol: kínai, koreai muzsikussal lesz tele minden együttes...

! Rendszeresen fellép Magyarországon?

– Most akadt egy hosszabb kihagyás, közel húsz év. A nyolcvanas években gyakorta jöttem vezényelni, dolgoztam az Állami Hangversenyzenekarral, a Rádió együttesével. Korábban még Mihály András is hívott, hogy tanítsam be az Operaházban a müncheni mesterdalmnokokat, a próbarendet azonban sosem sikerült megfelelően összeállítani... A fordulatot követően akadt néhány nagy tervem is, ezek azonban egyre másra, anyagi okok miatt meghíúsultak.

! Minek köszönhető a mostani felkérése a Filharmonia Társaság Zenekarához?

– Győriványi Ráth György hívott meg erre a koncertre, azt mondta, megdöbbenette, hogy még sosem vezényeltem ezt a zenekart. Örömmel elfogadtam a felkérését, és már az első próbán jó kapcsolatot alakítottam ki az együttesel, amelyben nagyon sok a fiatal. A legfőbb célom mindenütt az, hogy megkönnyítsem az együttes munkáját. Mi az a hangzás, amelyre szükségünk van, hogyan tudjuk a zeneszerző elképzelését realizálni. A sok évtizedes tapasztalatom szerencsére az, hogy zenekarok szívesen próbálnak velem.

! Mindig és mindegyik?

– Összeszámoltam, eddigi pályám során összesen 196 együttest vezényeltem, a Budapesti Filharmoniai Társaság a 197. Be kell valljam, korábban nem is tudtam, hogy létezik a világon ennyi zenekar... Jelentős részükhöz rendszeresen visszahívtak dirigálni. Két olyan zenekar volt, ahol a próba közepén azt mondtam a muzsikusoknak: úgy látom, Önöknek ehhez nincs kedvük, és most már nekem sincs... Viszontlátásra! De ez a nagy kivétel. A zenekarok szeretnek keményen is dolgozni, s szépen muzsikálni.

! Milyen emlékeket őriz még erről a 197 együttesről? Mely társulatot tartotta a legjobbnak és milyenek a magyar együttesek?

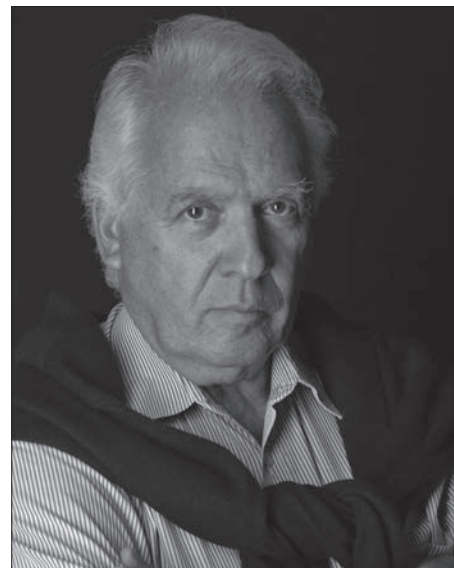
– Minden zenekarnak vannak előnyei. Egy-egy vicces megjegyzésemet a magyar zenekarok értik meg leghamarabb, már akkor nevetnek, amikor elmondom az első mondatot. A hazai együttesek természetes muzikalitással rendelkeznek, képesek a perfekt együttjátszásra, a pontos intonációra. Az angol zenekarokra az jellemző, hogy először alaposan megvizsgálják a karmestert. Ha igent mondanak rá, akkor követik mindenben.

! Külföldről milyennek látszott a magyar zenei élet? Milyen szereplői tűntek fel a nemzetközi pódiumokon?

– Nagyjából mindenkivel találkoztam. Baráti kapcsolatban vagyok többek között Frankl Péterrel, Pauk Györggyel és rengeteg „osztálytársammal”. Rendszeresen találkozunk. Az ötvenes években itthon uralkodó légkörben a Zeneakadémia jelentette a menedéket. Ligeti György is a tanárom volt, később sokat dirigáltam a darabjait... Bár külföldön éltem, azért tudtam arról, hogy mi történik itthon. Egyébként több magyar énekessel is dolgoztam, például Marton Évával vagy Geszthy Szilviával. Váradi Júlia pedig a nevét is tőlem kapta, hiszen Tözsér Juliként jött az első meghallgatásra, és együtt találtuk ki neki – Nagyváradról – a nemzetközi viszonylatban jobban használható Váradit.

! Úgy látom, operákat és szimfonikus darabokat egyaránt dirigált.

– Egyformán fontosnak tartottam mindkét repertoárt. Az operai karrierem Olaszországban kezdődött, majd a hamburgi

szimfonikusok vezetője lettem, s aztán a frankfurti dalszínházhoz szerződtem. Kertész Istvánt követtem Augsburgban, ahol az Opera vezetőjeként még a Ringet is rendeztem. Mindent ki akartam próbálni. Sokat jártam aztán a világot. Az ember vendégkarmesterként mindenhol otthagyja a névjegyét, de a zenekar nívóját alapvetően nem változtatja meg, csak arra az egyetlen előadásra. A világ első feliratozott operaelőadását például én dirigáltam Torontóban, ez az Elektra volt.

! Olyan fellegvárban is vezényelhetett, mint a New York-i Metropolitan....

– Először a New York City Operához hívtak, amely sokkal érdekesebb dalszínház volt, izgalmas rendezőkkel, fiatal művészekkel. Rudolf Bing volt akkoriban a Met főnöke, és miután látta a Cityben a Makropoulosügyet a vezényletemmel, meghívott. A MET-ben aztán évente három hónapot töltöttem. Néha nehéz volt a sztárokkal, de emlékezetes előadások születtek.

! Pályája során mi volt ilyen nagy hatással Önre?

– Már 1957-ben, Velencében, a konzervatórium mellett dolgoztam a Fenice színházban is, ahol Wieland Wagner rendezte éppen akkor a Ringet. Kérdezték, hogy tudom-e a tetralógiát, persze igennel feleltem, pedig akkoriban nem nagyon ismertem ezeket a zenedrámákat. Még otthonról sem, mert a szüleim inkább Schubert pártján áll-

tak. Aztán Wieland hívott, hogy legyek a zenei asszisztense Bayreuthban, így bekerültem a Festspielhausba, és ez nagyon nagy hatást gyakorolt rám. Lassan Wagner karmesterré váltam. De persze ez hosszú folyamat volt.

I Melyik volt az első opera, amelyet vezényelhetett?

– Véletlenek sorozata indította a karrieremet. Zeneszerzést tanultam Velencében, s mellette Triesztben is korrepetáltam, ahol az Iván Szuszanyint tüzték műsorra, egy orosz karmesterrel. De a premier napján a dirigens kórházba kellett vinni, így az intendáns behívatott, hogy helyette nekem kell beugranom. Bezártak egy öltözőbe a partitúrával együtt. Halálosan kétségbe voltam esve. Szerencsésen végigdirigáltam az előadást, de nem sokat hallottam belőle.... Attól kezdve azonban Olaszországban az egyik ajánlat jött a másik után. A véletlenek mindenki karrierjében jelentős szerepet kapnak.

I Nemzetközi tapasztalatával milyennek látja a hazai zenészképzést?

– Mindenhol akadnak hullámhegyek. Hubay vagy Zathureczky idejében a hegedűsnek szinte magyarnak kellett lennie. A magyar zongoristáknál és a karmestereknél is volt ilyen. A tengerentúlon időnként mes-

terkurzust adok. Azt tapasztaltam, hogy az egyik egyetemen zenekari muzsikusokat gyártanak. Ez nem jelenti azt, hogy nem lehet belőlük szólólista, de hetente háromszor zenekari gyakorlaton vesznek részt, a szólómokat a tanárokkal veszik át, később a karmesterrel próbálnak. Valóban professzionális koncerteket adnak. Aztán oktattam olyan egyetemen is, amely főleg szólistákat nevel. A mesterkurzus mellett betanítottam nekik a Hoffmann meséit is. A tanárok és növendékek azonban a zenekari munkát nem veszik olyan komolyan, számukra a szólókoncertek a fontosak. Semmilyen gyakorlatuk nincs a lapról olvasásban... Emiatt sokat vitatkoztam a tanárokkal, mert a szemeszterek drágák, viszont akiből nem válik szólólista, az állást sem talál, mert zenekarban sem tud játszani... Ha itthon a jelenlegi állapoton változtatni kívánnak, ahhoz zenekari akadémiákra van szükség. Vagy az történik, mint ami máshol: kínai, koreai zenészekkel lesz tele minden együttes. Ha Magyarország zenei nagyhatalom kíván maradni, akkor zenekari muzsikusokat kell képezni. Olyan zenészeket, akik tökéletes technikával képesek együttesen a megfelelő intonációval, perfekt ritmussal játszani, s mindig olyan karmesterrel dolgoznak, aki mindent megkövetel tőlük. Meg kell tanulni a dirigens nyelvét, azt, hogy milyen a mi hangzásunk, mit játszunk vibratóval, és mit a nélkül. Mit jelent

egy hangsúly és hogyan építünk fel egy csúcspontot. Hogyan hallgatunk egymásra!

I Ön szerint mi a különbség az amerikai és az európai zenekarok között?

– A professzionalitás. Ahol angolul beszélnek, ott tudnak lapról olvasni, s amiről a dirigensnek beszélnie kell, az a zenei interpretáció. De ezekkel az együttesekkel mindig lehet dolgozni, mert profi módon teszik a dolgukat. Európában általában az a hozzáállás, hogy amíg a próbák tartanak, addig mi is megtanuljuk a darabokat. A másik különbség az, hogyan viszonyulnak a hibákhoz. Európában azt mondják, hibázni emberi dolog, míg Amerikában szégyellik magukat, ha tévednek. Más a mentalitás. Ismerni kell a zenekarok lélektanát, bár ezt én hamar megtanultam, hiszen Olaszországban kezdtem a karrieremet. Mario Rossi olasz karmester, 1956-ban, a forradalom alatt Magyarországon ragadt, és én segítettem neki, amiben tudtam. Ő azt mondta, ha kikerülünk innen élve, kérhetek tőle bármit. Két hét múlva már hívtam, s aztán elkezdődtek az itáliai évek. Zseniális tanárom volt, Franco Ferrara, és akkoriban tartozott a fiatal dirigensek közé Claudio Abbado, majd később Riccardo Muti. Hát, így indult az a temérdek operaházig és 197 zenekarig vezető út...

R. Zs.

Hol tart ma a zenekari muzsikusok képzése Magyarországon? (5)

Sorozatunkban ezúttal Csaba Péterrel és Szecsődi Ferencsel készítettünk interjút, amelyben tovább kutatjuk, miért az elitképzésről híres a magyar zeneoktatás, és mi az oka annak, hogy a végül zenekari pályára kerülő muzsikusok nagy része nehezen birkózik meg a speciális kihívásokkal.

„Nem lehet technikát zene nélkül tanítani”

Beszélgetés Csaba Péter hegedűművésszel, a MÁV Szimfonikus Zenekar vezető karnagyával a magyar hegedűoktatás helyzetéről

I Ön hegedűművészként a világ számos pontján fellépett, rendszeresen tartott, és tart mesterkurzusokat valamennyi jelentős zeneakadémián és zeneművészeti főiskolán. Emellett dirigensként több mint negyed évszázada foglalkozik zenekarral is. Az Ön meglátása és tapasztala-

ta szerint jelent-e különbséget a zenekari vonóshangzás minőségében, ha egy karmester vonós hangszeresként kezdte a zenei pályafutását, vagy más hangszer felől érkezett a dirigensi pályára?

– Szerintem biztos, hogy van különbség mind vezénylés-technikában, mind az elért

hangzásban, de magához a zenekarhoz való viszonyulásban is, hogy valaki vonós, vagy más hangszeres – esetleg az sem – vagy zeneszerzés-előtanulmányokat folytatott. Egy vonós alkat számára, aki kezdettől vonós hangszeren játszik – függetlenül attól, hogy milyen technikai színvonalon –,